

Kompars v hlavní roli

Povídkový soubor Veroniky Bendové

V knize *Konec sezóny na koupališti Úštěk* přichází Veronika Bendová s dvanácti povídkami spojenými s jednotlivými měsíci roku. I když jejím novým prózám, zasazeným do každodennosti českých maloměst, nechybí cit pro detail, opakuje se v nich až příliš smířlivé a sentimentální vyznění.

LUBOMÍR TICHÝ

„V hlavní roli severní Čechy.“ Touto větou, připouštějící možnost přemýšlet i o prostoru jako o člověku, končí anotace knihy Veroniky Bendové *Vytěženej kraj* (2019). Autorce se v této road movie podařilo navrstvit různé pohledy na Ústecký kraj, který figuruje jako mediálně i umělecky vykotlané území, předmět budovatelského mýtu, krajina vyvolávající zavrtaná traumata či prostor nuzného i vytrvalého života místních obyvatel.

Ve svém novém povídkovém souboru *Konec sezóny na koupališti Úštěk* si autorka vybírá spíše místa postrádající všeobecně známou pověst – maloměsta a městyse na vnitřních periferiích (Vysoké Veselí, Levin), fiktivní vesnice (Podestice) i prostory bez bližší lokalizace. Jindy sice pracuje s určitými regionálními specifiky, ale vsazuje je do nových souvislostí a mýtus místa je vytlačován mýtem náboženským – třeba v úvodní povídce Byzantské Vánoce získává řidič lodní linky MHD podobu charónského převozníka. V několika prázách se Bendová přece jenom vrací do pevných kontur sudetského prostoru, přičemž ašskou povídku Hotel Nebesa lze vzhledem ke stejnojmenným postavám považovat dokonce za jakési pokračování *Vytěženejho kraje*. Takřka místopisné pasáže však v textech nepůsobí bůhvíjak funkčně, spíše vypovídají o autorčině nutkavé potřebě vyslovit intenzivní vztah k daným lokalitám.

Dušíčky a pneumatiky

Prostor tedy z hlavní role vystupuje a do hledáčku se dostávají ti, kteří se jím znaveně pinoží. Kvintesence autorčiny perspektivy se ztvárňuje v titulní povídce, v níž dvojice studentů debatuje o vedlejších postavách ve filmu, zatímco zálibně pozorují poloprázdnou koupalištní scenerii s několika posledními návštěvníky. Právě tento obyčejný „kompars“ Bendová staví do popředí svých textů. Nejedná se o postavy přehlížené na základě nějakých sociologických kategorií, nýbrž o středostavovské občany zarostlé do všednosti, jejichž překérní životní dojem vychází ze subjektivně pociťovaného upozadění, které je z jiného pohledu neznatelné.

Jako rovnomocně podstatný figuruje v knize také čas – a to konkrétně čas cyklický. Každému měsíci přináleží jedna povídka, která pracuje se specifikem liturgického či přírodního

času – jedná se jak o události podložené křesťanskou tradicí (letnice, Dušíčky), tak o akce zcela profánní (sezónní výměna pneumatik, letní dovolená na chatě). Očekávaný průběh však bývá téměř vždy problematizován – mladá matka kvůli svému příteli z Ukrajiny prožívá Vánoce podle pravoslavného kalendáře, valentýnské období vede k otřesení klidného vztahu a ani na Velký pátek nezavítá do levinského kostela během covidové pandemie jediný věřící.

Zatímco s časovými prvky pracuje Bendoová v rámci kompozice promyšleně, z hlediska postav a prostoru kniha lavíruje mezi plastičností a otřepaností. Scény či obrazy vykreslené s citem pro detail (ukrajinské děti dovádějící na odrážedlech ve farní kapli či znepokojené stanutí před úspěšně zarezervovaným, ale zpusťlým hotelem) střídají křečovitě konvenční spojení typu „pochmurná břevka“ či „naducaná oblaka“. Poměrně životní dialogy, do kterých se leckdy subtilně vtěsnají i pocity studu a trapnosti, jsou sráženy omšelými resumé vztahových historií.

Křížová cesta maloměstem

Za scelující prvek souboru by bylo možné označit vypravěčské nastavení – dominuje rezervovaný pohled ve třetí osobě, avšak perspektivu v pásnu vypravěče leckdy přebírají hlavní postavy. V povídce Letnice tento postup umožňuje vyvstat domyšlenému, ale nevyřčenému rozkolu mezi dvěma odlišnými ženami ve vlakovém kupé, většinou ale splyvání vypravěčského a účinkujícího subjektu budí spíše rozpaky. Notně omezený pohled postav jako by rýsoval ústřední významový rámec textů, který již následně není nosně rozvíjen. „Je vůbec možné zhlédnout krajinu našeho srdce objektivně – oddělit ji od citu, který k ní chováme?“ ptá se v povídce Srdovské lípy postava vracející se do místa dětství, aby nakonec došla k závěru, že navzdory komplikované historii odsunu Němců „Srdov ty všechny, živé i mrtvé, přijal a nepustil“. Spleť téma paměti místa a pocitu domova se zde redukuje do sentimentálního konstatování.

Kvalitativně i vypravěčsky se úrovni sbírky vymyká próza Křížová cesta. Hlas je přičknut postaršímu muži s lehkým mentálním hendikepem, který svým pohledem bezelstně odkrývá podstatu maloměstského rejdní,

přestože jeho jazykové vyjádření zdánlivě implikuje opak – řečový proud je plný zadržávání, bezradnosti, převrácení významů i neapného hodnocení biblického textu. Východiskem prózy je líčení příprav pašijové hry ochotnického souboru z Vysokého Veselí, přičemž občanská jména herců jsou nahrazena názvy biblických postav. Biblické společenství tak nevzniká pouze na základě předepsaných rolí, ale modifikuje ho jednak lokální handrkování, jednak prosakující geopolitická situace (doznávající covid, počátek ruské invaze na Ukrajinu). Výsledkem jsou půvabně groteskní situace, kdy se streamující farář dožívá nad šestnácti zhlédnutími na YouTube, Maří Magdaléna obhazuje rozhodnutí obecního zastupitelstva a Pilát obsesivně obráží okolí na bicyklu. Obyvatelé zároveň v pašijových scénách nacházejí paralely se svým každodenním životem, takže text vposledku působí potouchle i povzneseně. Když však tyto principy Bendová replikuje v povídce Akce Karel s konvenčním vypravěčem a z městských radních se kvůli středověké slavnosti stávají konšelé, působí to už jen jako na sílu zaháknutá srandička.

Plytká sounáležitost

Pro *Konec sezóny na koupališti Úštěk* se nakonec stává charakteristickou především úporná snaha o smířlivé vyznění – většina próz je zakončena různými variacemi na „hlubokou sounáležitost“, „náhlou harmonii“ či „závan lásky“, které zákonitě přicházejí po sebenáročnějších peripetiích. Jejich nenadállost je přitom s každou další povídkou oslabena tím, s jakou strojeností jsou takové momenty inscenovány. Určitá mechanická se zdá nakonec být bezděčným spojujícím rysem souboru, což ostatně evokuje i zdánlivě bezpříznakové poděkování přítelkyni, která autorku „donutila vyzkoušet, že je možné dopsat knihu metodou ‚dvě věty denně‘“. I všední momenty lze však převést do jiného než rutinně suchopárného tvaru. Bendová sice v nové knize poskytla všemožnému komparsu spotlight, ale o highlight v její tvorbě se rozhodně nejedná.

Autor studuje bohemistiku na FF UK.

Veronika Bendová: *Konec sezóny na koupališti Úštěk*. Host, Brno 2024, 192 stran.

Do hledáčku se místo prostoru dostávají ti, kteří se jím znaveně pinoží. Foto Michal Špína